

GLAVA XII. RAČUNOVODSTVENI ASPEKT PRIHODA U FINANSIJSKOM KNJIGOVODSTVU

1. POJMOVNO ODREĐENJE I VREDNOVANJE PRIHODA

Trošenjem činilaca poslovnih aktivnosti preduzeća, kao svrsishodno učinjenih poslovnih žrtava, nastaju poslovni učinci – proizvodi ili usluge, čijom prodajom na tržištu preduzeće ostvaruje poslovne prihode. Dakle, *poslovni prihodi* predstavljaju vrijednosno izražene realizovane učinke – robe i usluga na tržištu.

Za razliku od troškova, kao vrijednosnog izraza trošenja činilaca i negativnog toka vrijednosti u smislu odgovarajućih prošlih, tekućih ili budućih odliva (izdavanja) novca, *prihodi* predstavljaju pozitivan tok vrijednosti u preduzeću, odnosno podrazumijevaju odgovarajuće prošle, tekuće ili buduće prilive (primanja) novčanih sredstava.

Prema MRS 18 – Prihodi, *prihod* se definiše kao „bruto priliv ekonomske koristi tokom datog perioda, koji nastaje iz redovnih aktivnosti preduzeća, kada taj priliv rezultira povećanjem akcijskog kapitala, sem uvećanja koja se odnose na doprinose učesnika u akcijskom kapitalu¹.“ Shodno navedenom, prihodom se ne smatra ulaganje akcionara kojim se povećava kapital preduzeća, kao ni novčani iznosi koji su prikupljeni za račun trećih lica (npr. PDV i sl.), ali ni bruto prilivi ekonomske koristi koji su sakupljeni za račun principala (osim provizije koja ima karakter prihoda)².

Prihodom se ne smatra svako povećanje sredstava kao ni svako smanjenje obaveza. Tako se npr. pozajmljivanjem novčanih sredstava bilo od fizičkog ili pravnog lica povećavaju sredstva (gotovina) i obaveze, ali navedena aktivnost ne produkuje porast prihoda.

Jedno od veoma značajnih pitanja koja se odnose na problematiku prihoda jeste pitanje njihovog vrednovanja, odnosno evidentiranja u poslovnim knjigama. Shodno tome, da bi prihodi bili evidentirani u poslovnim knjigama neophodno je da budu ispunjeni određeni uslovi:

- *da je poznato vrijeme nastanka prihoda;*
- *da se visina prihoda može pouzdano izmjeriti.*

U pogledu prvog uslova, preduzeću na raspolaganju može stajati nekoliko alternativa. Naime, prihod se može priznati ukoliko je:

- a) *izvršena proizvodnja proizvoda ili usluga, ili*
- b) *izvršena isporuka i naplata proizvoda i usluga, ili*
- c) *izvršen kupoprodajni odnos, odnosno u momentu kada je prihvaćena faktura od strane kupca za isporučenu robu (uslugu), nezavisno od toga kada će biti izvršena naplata.*

Polazeći od navedenog, vrednovanje poslovnih prihoda i njihovo uključivanje u obračun poslovnog periodičnog rezultata, može se vršiti na bazi sljedećih principa:

- 1) *proizvedeni učinci,*
- 2) *prodati učinci, odnosno fakturisane realizacije i*
- 3) *naplaćeni učinci, odnosno naplaćene realizacije.*

a) Princip vrednovanja prihoda na bazi *proizvedenih učinaka* nije u skladu s principom realizacije, odnosno prihodi se ne vrednuju nakon što su činom kupoprodaje potvrđeni na tržištu. Ovaj princip se može primijeniti u određenim, specifičnim situacijama, kao na primjer u slučaju:

- *proizvodnje na osnovu dugoročnih ugovora (izgradnja mostova, brodova i sl.). Kako je riječ o ugovorima koji traju više godina, to bi oslanjanje na ostala dva navedena principa vrednovanja prihoda dovelo do stvaranja iskrivljene slike o prinosnom*

¹ Međunarodni Standardi Finansijskog Izvještavanja (IFRS), prva knjiga, SRRS, 2004, str. 889.

² Detaljnije o tome pogledati: Isto, Paragraf 8, str. 889.

položaju preduzeća. Shodno navedenom načelu, rezultat ne nastaje momentom prodaje proizvoda već tokom njegove proizvodnje, tako da je razumno dopustiti, ukoliko je posao djeljiv, da se priznavanje prihoda vrši saglasno stepenu dovršenosti posla³.

- obezbijedene prodaje (garantovana prodaja po garantovanim cijenama kao što su npr. poljoprivredni proizvodi koji se prodaju robnim rezervama itd.) i sl.
- b) Princip vrednovanja prihoda na bazi prodatih učinaka poznatiji je kao *princip fakturisanje realizacije*, a polazi od shvatanja da je za uključivanje poslovnih prihoda u obračun dovoljna činjenica da su učinci proizvedeni, odnosno izvršeni, da su prodati i isporučeni kupcu i da su potvrđeni fakturom i drugom potrebnom pratećom knjigovodstvenom dokumentacijom. Shodno navedenom načelu, prihod treba priznati onda kada je zarađen, a ne kada je naplaćen, budući da se nastankom kupoprodajnog odnosa bez obzira što nije isplaćena gotovina formira imovinska kategorija – potraživanja od kupaca, kao samostalni oblik aktive koja će se momentom naplate smanjiti na račun povećanja novčanih sredstava. Shodno tome, čin naplate potraživanja od kupaca ne rezultira povećanjem prihoda, budući da dovodi samo do transformacije jednog oblika aktive – potraživanja od kupaca u drugi – gotovina.

Jasno je da ovakav način vrednovanja prihoda uvažava princip realizacije u okviru načela razgraničenja pri bilansiranju prihoda, odnosno načela urednog bilansiranja, po kome se vrednovanje prihoda uslovljava činom proizvodnje i tržišnom verifikacijom – isporukom, fakturisanjem i prijemom učinaka od strane kupca. U kontekstu toga, navedeni princip je u skladu s načelom uzročnosti po kome se vrši adekvatan raspored prihoda na pripadajuće obračunske periode u kojima su i nastali.

Bez obzira na veliku prihvaćenost navedenog principa kako od strane profesionalne tako i od zakonske računovodstvene regulative, u odnosu na njega postoje zamjerke vezane za sljedeće mogućnosti pojave rizika:

- *da kupci vrate robu;*
- *popravke proizvoda;*
- *da kupci ne plate robu.*

Prvi oblik rizika je svojstven ne samo ovom principu već i ostalim navedenim, dok se drugi oblik rizika otklanja formiranjem dugoročnog rezervisanja (npr. troškovi popravki proizvoda u garantnom roku i sl.). Treći oblik rizika pripisan navedenom principu se uzima u obzir pojedinačnim otpisom potraživanja⁴.

- c) Princip vrednovanja prihoda na bazi *naplaćenih učinaka* podrazumijeva ne samo akt (čin) proizvodnje i prodaje, odnosno tržišne verifikacije, već i akt naplate prodatih učinaka, odnosno akt novčanih priliva u preduzeće, bez obzira kada je prodaja nastala. Riječ je ne samo o respektovanju principa realizacije, već i o strožijem zahtjevu sračunatom na obezbjeđenje likvidnosti preduzeća, poznatom u praksi kao metod – *princip naplaćene realizacije*. Navedeni princip je opravdano primijeniti u određenim situacijama, kao npr. u trgovinama na malo, kada postoji veliki rizik naplate potraživanja od kupaca i sl. Na kraju, bitno je naglasiti da pravilo koje nameće navedeni princip ne dovodi do realnog obračuna periodičnog finansijskog rezultata preduzeća, budući da će prihodi biti dodijeljeni onom obračunskom periodu u kome su naplaćeni, a ne onom u kojem su nastali.

Dakle, vrednovanje prihoda na bazi proizvedenih učinaka može biti učinjeno samo u nekim specifičnim situacijama; vrednovanje na osnovu fakturisanje realizacije dozvoljeno je računovodstvenom regulativom – zakonskom i profesionalnom; dok princip vrednovanja prihoda na bazi naplaćenih učinaka još dosljednije respektuje bilansni princip realizacije i strožiji je u odnosu na važeću regulativu⁵.

Kriterijumi za priznavanje iz standarda MRS 18 primjenjuju se na dvije ili više transakcija zajedno kada su one povezane na takav način da se komercijalni efekat **ne može** razumjeti bez

³ Škarić-Jovanović, K., Radovanović, R., opus. cit., str. 238.

⁴ Škarić-Jovanović, K., opus. cit., str. 237.

⁵ S aspekta priznavanja prihoda veoma su značajne ali i interesantne povezane transakcije, kao što su poklon vaučeri; besplatne proizvodi i klasični podsticaji prodaje (količinski rabati, kasa skonto).

sagledavanja tih transakcija kao jedne cjeline⁶. Navedeno zapravo znači da kada se dvije ili više transakcija smatraju povezanim iste treba da se posmatraju kao jedna transakcija, uz uslov da je nužno razumjeti poslovne efekte tih transakcija.

U kontekstu iznijetog, kao povezanu transakciju treba smatrati *poklon vaučer*. Prodaja poklon vaučera kupcu je jedan od oblika ugovornog odnosa s kupcem, i treba da se posmatra zajedno sa samim ugovorom, tj. momentom kada se vaučer iskoristi. Stoga se prihod od prodaje vaučera priznaje onda kada kupac iskoristi vaučer, odnosno kada prodavac izvrši svoju obavezu po osnovu tog vaučera.

Drugi uslov koji je potrebno ispuniti, a koji se tiče vrednovanja (priznavanja) prihoda, odnosi se na nužnost njegovog pouzdanog mjerenja, odnosno utvrđivanje njihove visine. Utvrđivanje, odnosno mjerenje prihoda vrši se u visini prodajne cijene⁷, što znači da se svako pomjeranje cijena (u smislu povećanja ili smanjenja) odražava na visinu prihoda. U kontekstu toga, razni diskonti (npr. količinski rabat) dati kupcima u cilju unapređenja prodaje se (prividno) negativno reflektuju na prihode od prodaje, budući da ih smanjuju. Međutim, efekti koji se ostvare prodajnim diskontima su u značajnoj mjeri veći nego efekti koji bi se postigli u situaciji da se ponuđena roba prodaje po nepromijenjenim cijenama. Zapravo, **MRS 18.10** zahtijeva da se iznos rabata prizna kao odbitak od prihoda u momentu prodaje robe (a ne kao trošak) – „iznos prihoda koji se ostvaruje pri nekoj transakciji mjeri se po fer vrijednosti primljene ili potraživane naknade, uzimajući u obzir iznos bilo kakvih trgovinskih popusta i količinskih rabata koje je taj entitet odobrio“.⁸ U takvim situacijama rukovodeće strukture preduzeća treba da procijene iznos količinskih rabata ili kasa skonto koje će da priznaju kao odbitak od prihoda u periodu u kome se prodaja desila.

Na kraju, sumiranjem navedenog, a shodno zvaničnoj profesionalnoj računovodstvenoj regulativi, odnosno MRS 18 – Prihodi, prihod od prodaje robe treba da bude priznat ukoliko su zadovoljeni sljedeći uslovi:

- „a) preduzeće je na kupca prenijelo značajne rizike i koristi od vlasništva nad robom;
- b) iznos prihoda se može pouzdano izmjeriti;
- c) vjerovatno je da će se ekonomske koristi vezane za tu transakciju uliti u preduzeće;
- d) troškovi koji su nastali ili troškovi koji će nastati u odnosu na tu transakciju se mogu pouzdano izmjeriti.“⁹

2. KLASIFIKACIJA PRIHODA

Prihodi kao vrijednosni izraz realizovanih proizvoda i/ili usluga na tržištu, obračunatih kao proizvod količine i prodajne cijene, prema Pravilniku o Kontnom okviru, pripadaju **klasi 6**, a čine ih:

- 1) **poslovni (operativni)** prihodi koji nastaju kao posljedica obavljanja osnovne djelatnosti preduzeća. Navedenu kategoriju prihoda formiraju sljedeće grupe računa:
 - 60 – PRIHODI OD PRODAJE ROBE
 - 61 – PRIHODI OD PRODAJE PROIZVODA I USLUGA
 - 62 – PRIHODI OD AKTIVIRANJA UČINAKA I ROBE
 - 63 – PROMJENA VRIJEDNOSTI ZALIHA UČINAKA
 - 64 – PRIHODI OD PREMIJA, SUBVENCIIJA, DOTACIJA, DONACIJA I SL.
 - 65 – DRUGI POSLOVNI PRIHODI
- 2) **finansijski prihodi** koji nastaju kao posljedica plasiranja finansijskih sredstava preduzeća:
 - 66 – FINANSIJSKI PRIHODI

⁶ Iz materijala sa seminara Instituta sertifikovanih računovođa (jul, 2013. godine).

⁷ Osim u situaciji kada su prihodi ostvareni od realizacije unutar preduzeća.

⁸ Preuzeto iz materijala sa seminara Instituta sertifikovanih računovođa održanog 5. jula 2013. godine.

⁹ IFRS, opus. cit. str. 891.

- 3) ostali prihodi nijesu posljedično vezani za stvaranje učinaka, već za pojavu dobitaka pri prodaji djelova imovine preduzeća (osnovna sredstva, materijal, HOV i sl.). Čine ih sljedeće grupe računa:
67 – OSTALI PRIHODI
- 4) prihodi od usklađivanja vrijednosti imovine:
68 – PRIHODI OD USKLAĐIVANJA VRIJEDNOSTI IMOVINE
- 5) dobitak od poslovanja koje je obustavljeno, rashodi iz prethodnih izvještajnih perioda i prenos prihoda:
69 – DOBITAK POSLOVANJA KOJE JE OBUSTAVLJENO, RASHODI IZ PRETHODNIH IZVJEŠTAJNIH PERIODA I PRENOS PRIHODA

Klasifikacija prihoda uslovljena je kriterijumima ili osnovama klasifikacije. Za analizu i upravljanje prihodima važna je podjela prihoda na:

- **ukupni,**
- **prosječni, i**
- **marginalni poslovni prihod.**

Ukupan poslovni prihod predstavlja ukupnu tržišnu vrijednost realizovanih učinaka – proizvoda i usluga preduzeća. Analogno kategoriji ukupnih troškova, ukupan poslovni prihod ima svoju količinsku i cjenovnu komponentu. Količinsku komponentu čine realizovane količine učinaka, a cjenovnu ostvarena prodajna cijena.

Prosječan prihod u suštini predstavlja samo cjenovnu komponentu, odnosno prosječnu prodajnu cijenu proizvoda i usluga u toku određenog perioda.

Marginalni prihod predstavlja iznos povećanja ili smanjenja ukupnog poslovnog prihoda, izazvan dodatom ili smanjenom jedinicom učinka – proizvoda ili usluge. Konkretnije rečeno, marginalni prihod u suštini predstavlja prodajnu cijenu marginalne jedinice proizvoda, dodate ili smanjene u odnosu na dostignuti obim prodaje.

Ipak, za računovodstveni aspekt od posebne važnosti je podjela prihoda izvršena prema grupama prihoda sistematizovanim u aktuelnoj zakonskoj računovodstvenoj regulativi (Zakon o računovodstvu i Pravilnik o Kontnom okviru¹⁰), kako slijedi:

- *poslovni prihodi,*
- *finansijski prihodi,*
- *ostali prihodi,*
- *prihodi od usklađivanja vrijednosti imovine, i*
- *dobitak od poslovanja koje je obustavljeno, rashodi iz prethodnih izvještajnih perioda i prenos prihoda.*

2.1. POSLOVNI PRIHODI

Poslovni prihodi predstavljaju vrijednosni izraz prodatih – isporučenih i fakturisanih učinaka (proizvoda i/ili usluga). U strukturi ukupnih prihoda zauzimaju najveće učešće, pa stoga i predstavljaju najvažniju kategoriju prihoda u preduzeću. Nastaju kao rezultat redovnih poslovnih aktivnosti, nezavisno od područja prodaje i vremena naplate, ali i drugih redovnih potraživanja po osnovu ovako proizvedenih i realizovanih učinaka – obično ostvarljivih kroz različite oblike podsticajnih privredno-sistemskih mjera i mjera ekonomske politike države.

Saglasno ovakvom pojmovnom i suštinskom određenju poslovnih prihoda, aktuelni Zakon o računovodstvu i reviziji razvrstava poslovne prihode u sljedeće četiri osnovne grupe:

- a) 60 – PRIHODI OD PRODAJE ROBE,
- b) 61 – PRIHODI OD PRODAJE PROIZVODA I USLUGA,

¹⁰ <http://www.mf.gov.me/organizacija/racunovodstvo-i-revizija/102702/Pravilnik-o-kontnom-okviru-i-sadrzini-racuna-u-kontnom-okviru-za-privredna-drustva-i-druga-pravna-lica-objavljen-u-Sluzbenom-lis.html>
(15.04.2014.godine)

- c) 62 – PRIHODI OD AKTIVIRANJA UČINAKA I ROBE,
- d) 63 – PROMJENA VRIJEDNOSTI ZALIHA UČINAKA odnosno povećanje vrijednosti zaliha nedovršene proizvodnje, gotovih proizvoda i nedovršenih usluga na kraju u odnosu na početak obračunskog perioda;
- e) 64 – PRIHODI OD PREMIJA, SUBVENCIIJA, DOTACIJA, DONACIJA i sl.,
- f) 65 – DRUGI POSLOVNI PRIHODI (prihodi od zakupnina, članarina i ostali poslovni prihodi).

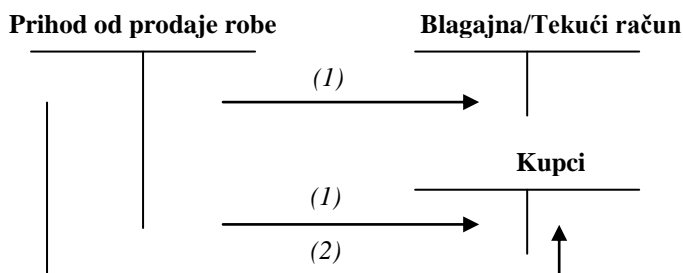
Knjigovodstveno obuhvatanje prihoda od prodaje robe se vrši:

- (1) u korist računa – Prihodi od prodaje robe, a zavisno od ugovorenog načina plaćanja na teret računa -Blagajna/Tekući račun (ukoliko je plaćanje izvršeno gotovinski ili pak nalogom za prenos), odnosno računa -Kupci (ukoliko se prodaja vrši na kredit).

Davanjem određenih popusta kupcu (sezonski, količinski rabat, ali ne i kasa skonto¹¹), postupak *knjigovodstvenog obuhvatanja* se vrši:

- (2) zaduženjem računa -Prihod od prodaje robe i odobrenjem računa -Kupci.

Grafički prikaz navedenog knjiženja izgleda ovako:

U vezi s vrednovanjem poslovnih prihoda preduzeća, važno je imati u vidu da se na kraju obračunskog perioda, pri izradi periodičnog obračuna ili završnog računa, *poslovni prihodi koriguju* – uvećavaju ili smanjuju za *promjene stanja zaliha* na kraju obračunskog perioda u odnosu na početne zalihe, što se čini na osnovu odgovarajućih izvještaja ako je obračun troškova i učinaka organizovan u okviru klase 9 – Obračun troškova i učinaka.

Navedeno potkrepljujemo sljedećim *primjerima*¹² *knjigovodstvenog obuhvatanja* poslovnih prihoda:

PRIMJER:

- 1) Proknjižiti mjesečni iznos prihoda od zakupnine za izdat skladišni prostor u iznosu od 3.000 €, s 19% PDV-a. Zakupac je isti iznos uplatio na tekući račun.
- 2) Na osnovu odluke izvršnog odbora, izvršeno je ukidanje dugoročnih rezervisanja, i to: za troškove u garantnom roku 18.000 €, za izdate garancije 50.000 € i za pokriće potraživanja troškova spora u iznosu od 20.000 €.

¹¹ Kasa skonto povećava Finansijski rashod te ne tangira Poslovni prihod.

¹² Knjigovodstveno evidentiranje prihoda (primjeri) dati su u dijelu koji se tiče računovodstvenog aspekta poslovnih promjena na robi (prodaja).

R J E Š E N j E

Knjiženje u **dnevniku**:

R. br.	Naziv konta i opis	Iznos	
		Duguje	Potražuje
1)	Kupci u zemlji Prihodi od zakupa skladišnog prost. Obavez. za PDV u izdatim fakturama - za zakupninu za tekući mjesec-	3.570	3.000 570
1a)	Tekući račun Kupci u zemlji - za uplaćenu zakupninu-	3.570	3.570
2)	Rezervisanja za troškove u garant. roku Rezervisanja za izdate garancije. Rezervis. za pokriće potraž. za trošk. spora. Prihodi od ukidanja rez. za tr. u gar. r. - za ukidanje rezervis. po odluci U. R.-	18.000 50.000 20.000	88.000

U vezi s vrednovanjem poslovnih prihoda preduzeća, važno je imati u vidu da se na kraju obračunskog perioda, pri izradi periodičnog obračuna ili završnog računa, *poslovni prihodi koriguju* – uvećavaju ili smanjuju, za *promjene stanja zaliha* na kraju obračunskog perioda u odnosu na početne zalihe, što se čini na osnovu odgovarajućih izvještaja, posebno ako je obračun troškova i učinaka organizovan u okviru klase 9 – Obračun troškova i učinaka.

2.2. FINANSIJSKI PRIHODI

Finansijski prihodi preduzeća predstavljaju očekivane osnovane novčane prilive po osnovu realizovanih finansijskih transakcija. Najčešće nastaju plasiranjem slobodnih novčanih sredstava u drugo preduzeće ili instituciju. Klasifikuju se kao:

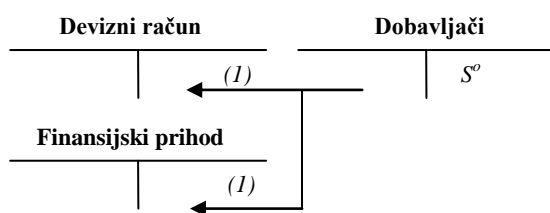
- a) 660 – *Finansijski prihodi od matičnih i zavisnih pravnih lica* od kojih za preduzeća mogu biti posebno interesantni finansijski prihodi od kamata, učešća u rezultatu – dividendi, pozitivnih kursnih razlika i drugi finansijski prihodi iz odnosa s povezanim pravnim licima;
- b) 661 – *Finansijski prihodi od ostalih povezanih pravnih lica*;
- c) 662 – *Prihodi od kamata* od kojih za preduzeća mogu biti interesantni prihodi od kamata po finansijskim kreditima, robnim kreditima, potraživanjima iz dužničko-povjerilačkih odnosa (mjenična potraživanja¹³) i po osnovu zateznih kamata. Riječ je naime o prihodima koje preduzeće ostvari po osnovu ustupljenih finansijskih sredstava drugom licu, a s obavezom vraćanja u dužem ili kraćem vremenu, ili pak za iznose koji se preduzeću duguju po nekim drugim osnovama. Pozajmljivanjem sredstava, lice koje čini pozajmicu ima pravo da pored glavnice prisvoji i kamatu kao cijenu naknade ustupanja svojih slobodnih likvidnih sredstava.
- d) 663 – *Pozitivne kursne razlike*, posebno prihodi po osnovu pozitivnih kursnih razlika po potraživanjima i obavezama i po osnovu stranih novčanih sredstava, nastaju usljed pojave tzv. klizajućeg ili fluktuirajućeg kursa. Drugim riječima, izazvane su:
 - *depresijacijom (devalvacijom)* domaće valute, kada su obaveze prema ino dobavljaču evidentirane po višem kursu u odnosu na kurs po kome se vrši isplata obaveze, tako da se za visinu obračunate razlike smanjuju obaveze i po tom osnovu povećava finansijski prihod;
 - *apresijacijom (revalvacijom)* domaće valute, odnosno kada su nastala potraživanja evidentirana po nižem kursu u odnosu na kurs po kome se vrši njihova naplata, tako da se za visinu obračunate razlike povećavaju potraživanja i finansijski prihod.

Knjigovodstveno obuhvatanje finansijskog prihoda (pozitivne kursne razlike) u slučaju pojave depresijacije (devalvacije) se vrši:

¹³ O mjeničnim potraživanjima se govori u dijelu o obrtnim sredstvima, koji se odnosi na kratkoročna potraživanja.

- (1) na teret računa – Dobavljači u inostranstvu u visini obračunate obaveze po kursu na dan isplate i računa – a u korist računa - Finansijski prihodi za visinu obračunate pozitivne kursne razlike i računa -Devizni račun.

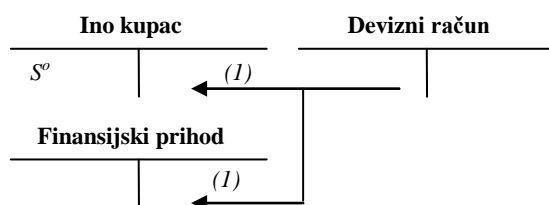
Grafički prikaz navedenog knjiženja izgleda ovako:

Knjigovodstveno obuhvatanje finansijskog prihoda (pozitivne kursne razlike) u slučaju pojave apresijacije (revalvacije) se vrši:

- (1) odobravanjem računa -Devizni račun i zaduživanjem računa -Ino kupac, odnosno računa -Finansijski prihod za visinu obračunate pozitivne kursne razlike.

Grafički prikaz navedenog knjiženja izgleda ovako:

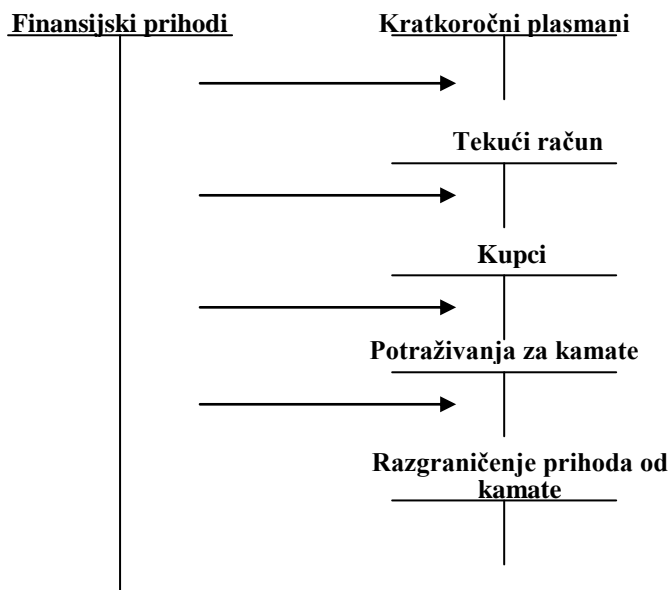

- e) 664 – Prihodi po osnovu efekata valutne klauzule
 f) 669 – Ostali finansijski prihodi, gdje se mogu svrstati i knjigovodstveno obuhvatiti prihodi od: iskorišćenog kasa skonta, dividendi, sponzorstava i poklona, nagrada, humanitarne pomoći i sl.

Knjigovodstveno obuhvatanje nekih od navedenih oblika finansijskih prihoda se vrši:

- (1) odobravanjem računa -Finansijski prihod i zaduženjem računa -Kratkoročni plasmani (kada se obračun i naplata kamata po osnovu kratkoročnih plasmana ne vrši mjesečno već se naplaćuje zajedno s glavnicom), Tekući račun (za visinu naplaćene zatezne kamate), Kupci (za visinu zatezne kamate koja je pripisana potraživanju), Potraživanja za kamate (u slučaju da se kamata na kratkoročne plasmane obračunava i naplaćuje mjesečno), odnosno račun -Razgraničenje prihoda od kamata (kamata na dugoročne plasmane koja se naplaćuje pri naplati anuiteta).

Grafički prikaz navedenog knjiženja izgleda ovako:

Naprije navedeno potkrepljujemo primjerima knjigovodstvenog obuhvatanja finansijskih prihoda – prihoda od finansiranja:

PRIMJER:

1) Na osnovu odluke odgovarajućih organa, preduzeću „Y“ je odobrena kratkoročna novčana pozajmica s rokom od dva mjeseca u iznosu od 5.000 €, uz mesečnu kamatnu stopu od 7%. Uz pretpostavku da je nakon isteka roka preduzeće „Y“ izvršilo uplatu pozajmljenog iznosa s pripadajućom kamatom na tekući račun, sprovesti potrebna knjiženja.

2) Izvršeno je obračun pozitivnih kursnih razlika na osnovu posjedovanja 100.000 £ na deviznom računu, a na osnovu porasta srednjeg kursa u obračunskom periodu i to s 1 € na 1,5 € za 1 £. Sprovesti potrebno knjiženje.

3) Preduzeće „X“ je naplatilo potraživanje od ino kupaca u iznosu od 25.000 £, koje je na dan nastanka obračunato po kursu 1 £ = 1,1 €. U periodu od nastanka potraživanja, došlo je do pada vrijednosti £, tako da je na dan naplate potraživanja važeći kurs bio 1 £ = 1,5 €.

RJEŠENJE

Knjiženje u dnevniku:

R. br.	Naziv konta i opis	Iznos	
		Duguje	Potražuje
1)	Ostali kratkoročni plasmani Tekući račun Prihodi od kamata po finans. kred. - za dat kratkor. kred. i obrač. kamatu-	5.700	5.000 700
1a)	Tekući račun Ostali kratkoročni plasmani - za vraćen kredit s kamatom-	5.700	5.700
2)	Devizni računi kod banaka u zemlji Pozitivne kursne razlike - za utvrđene pozitivne kursne razl.-	50.000	50.000
3)	Devizni račun Pozitivne kursne razlike Kupci u inostranstvu -za naplatu potraživanja s kursnom razlikom-	37.500	10.000 27.500

2.3. OSTALI PRIHODI

Ostali prihodi ili dobici (*grupa računa 67*) nastaju pri prodaji imovine preduzeća. Činjenica da nijesu uslovljeni obavljanjem uobičajene poslovne aktivnosti preduzeća odnosno stvaranjem učinaka (proizvoda ili usluga) im daje epitet neposlovni ili ostali. Neposlovnim ili ostalim prihodima se smatraju:

- 670 – Dobici od prodaje nematerijalnih ulaganja, nekretnina, postrojenja i opreme¹⁴
- 671 – Dobici od prodaje bioloških sredstava
- 672 – Dobici od prodaje učešća i dugoročnih hartija od vrijednosti
- 673 – Dobici od prodaje materijala
- 674 – Viškovi
- 675 – Naplaćena otpisana potraživanja
- 676 – Prihodi po osnovu efekata ugovorene zaštite od rizika
- 677 – Prihodi od smanjenja obaveza
- 678 – Prihodi od ukidanja dugoročnih rezervisanja
- 679 – Ostali nepomenuti prihodi.

Očigledno, u pitanju su ostali prihodi, kao vrlo heterogene vrste prihoda. Riječ je o ostalim prihodima koji se pojavljuju, utvrđuju i knjigovodstveno obuhvataju uglavnom na analogan način kao ostali rashodi na grupi 57, uz osnovnu napomenu da su sada u pitanju različite ostale vrste dobitaka, viškova i različite vrste ostalih prihoda. Takođe, i za ostale prihode neophodno je uvažavanje odgovarajućih MRS, posebno, analogno ostalim rashodima, MRS – 2, MRS – 8, MRS – 16, MRS – 36 i MRS – 37.

PRIMJER:

1) Upravni odbor preduzeća je odlučio da proda na berzi akcije drugog preduzeća koje posjeduje. Nominalna vrijednost ovih akcija u momentu prodaje, iskazana u poslovnim knjigama, iznosi 32.000 €, a prodate su za iznos od 37.000 €.

2) Preduzeće „x“ prodalo je mašinu za štampanje čija je nabavna vrijednost 30.000 €, a ispravka vrijednosti 20.000 €, dok je prodana po cijeni od 15.000 €. Kupac je u ugovorenom roku isplatio obavezu po osnovu kupljene mašine. Obaveze za PDV po izdatim fakturama su obračunate po stopi od 19%.

3) Usvojenim elaboratom o godišnjem popisu utvrđene su sljedeće razlike između knjigovodstvenog i stvarnog stanja: višak u blagajni od 55 € i višak materijala za održavanje higijene u iznosu od 120 €.

4) Preduzeće je izvršilo rezervisanje za troškove održavanja proizvoda u garantnom roku, u iznosu od 25.000 €. U garantnom roku nijesu nastali nikakvi troškovi u vezi s rezervisanjem, tako da je po isteku navedenog roka ukinuto rezervisanje u korist prihoda.

5) Dobavljač „z“ je u vansudskom poravnanju prihvatio umanjenje svojih potraživanja za iznos od 7.500 €, što je dokumentovano službenom zabilješkom i knjižnim pismom br. 131. Sprovesti potrebna knjiženja.

RJEŠENJE

Knjiženje u dnevniku:

R. br.	Naziv konta i opis	Iznos	
		Duguje	Potražuje
1)	Tekući račun Dugoročne hart. od vrijed. – obi. akc. Dobici od prod. učešća i hart. od vrijed. - za prodate akcije na berzi-	37.000	32.000 5.000
2)	Kupci u zemlji	16.900	

¹⁴ O postupku knjigovodstvenog obuhvatanja navedene kategorije ostalih prihoda se govorilo u sekciji **Stalne imovine**, a u dijelu koji se odnosi na Prodaju stalne imovine preduzeća.

R. br.	Naziv konta i opis	Iznos	
		Duguje	Potražuje
	<i>Ispravka vrijednosti postrojenja i opreme</i> <i>Postrojenja i oprema</i> <i>Obaveze za PDV u izdatim fakturama</i> <i>Dobici od prodaje nematerijalnih ulaganja, nekretnina, postrojenja i opreme</i> <i>-za prodatu opremu po fakturi-</i>	20.000	30.000 1.900 5.000
2a)	<i>Tekući (poslovni) račun</i> <i>Kupci u zemlji</i> <i>-za naplaćenu robu, po izvodu banke-</i>	16.900	16.900
3)	<i>Blagajna</i> <i>Materijal za održavanje higijene</i> <i>Viškovi gotovine</i> <i>Viškovi pomoćnog materijala</i> <i>- za utvrđene viškove-</i>	55 120	55 120
4)	<i>Rezervisanje za troškove u garantnom roku</i> <i>Prihodi od ukidanja dugoročnih rezervisanja</i> <i>-za ukidanje dugoročnih rezervisanja-</i>	25.000	25.000
5)	<i>Dobavljači u zemlji</i> <i>Smanjenje obaveza po vanparnič. poravnanju</i> <i>- po knjižnom pismu br. 131-</i>	7.500	7.500

2.4. PRIHODI OD USKLAĐIVANJA VRIJEDNOSTI IMOVINE

Prihodi od usklađivanja vrijednosti imovine se javljaju u slučaju kada postoji opravdana mogućnost da ranije utvrđen i priznat gubitak više ne postoji ili da je pak njegov iznos u značajnoj mjeri redukovan. Navedena kategorija prihoda obuhvata sljedeće sintetičke račune:

- a) *Prihodi od usklađivanja vrijednosti bioloških sredstava,*
- b) *Prihodi od usklađivanja vrijednosti nematerijalnih ulaganja,*
- c) *Prihodi od usklađivanja vrijednosti nekretnina, postrojenja i opreme,*
- d) *Prihodi od usklađivanja vrijednosti dugoročnih finansijskih plasmana i hartija od vrijednosti,*
- e) *Prihodi od usklađivanja vrijednosti zaliha,*
- f) *Prihodi od usklađivanja vrijednosti potraživanja i kratkoročnih finansijskih plasmana, i*
- g) *Prihodi od usklađivanja vrijednosti ostale imovine.*

Na ovim kontima se obuhvataju vrijednosna usklađivanja koja predstavljaju pozitivne efekte – prihode zbog promjene vrijednosti sredstava prilikom početnog priznavanja, kao i na dan bilansiranja, navedenih oblika imovine – bioloških sredstava, nematerijalnih ulaganja, nekretnina, postrojenja, opreme, dugoročnih finansijskih plasmana i hartija od vrijednosti s kojima se trguje, vrijednosti zaliha, potraživanja i kratkoročnih finansijskih plasmana i ostale imovine. Ovako utvrđene pozitivne razlike – prihodi od usklađivanja vrijednosti imovine priznaju se kao **prihod perioda** u kojem su nastali. Za utvrđivanje i iskazivanje ovih prihoda takođe su relevantni odgovarajući MRS, posebno MRS – 36, MRS – 38, MRS – 16, MRS – 39, MRS – 2 i MRS – 8.

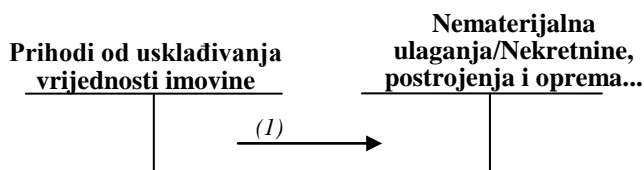
Na kraju, prihode po osnovu usklađivanja vrijednosti imovine u najvećem broju slučajeva iskazuju ona preduzeća koja svoju imovinu procjenjuju, ne po nabavnoj, nego po tržišnoj (fer) vrijednosti, čime su na dan sastavljanja Bilansa u mogućnosti da ovako iskazanu vrijednost uporede s knjigovodstvenom.

Knjigovodstveno obuhvatanje po navedenom osnovu se vrši:

- (1) u korist računa – Prihodi od usklađivanja vrijednosti imovine, a na teret odgovarajućih računa u okviru konta – Nematerijalna ulaganja; Nekretnine,

postrojenja, oprema i biološka sredstva; Dugoročni finansijski plasmani, Zalihe materijala i dr.

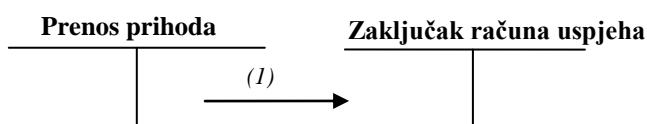
Grafički prikaz navedenog knjigovodstvenog obuhvatanja izgleda ovako:

2.5. PRENOS PRIHODA

Na kraju obračunskog perioda, zbrajaju se svi nastali prihodi te se zbirno iskazuju na računu Prenos prihoda.

Prenos svih prihoda (kao i svih rashoda) se vrši u postupku obračuna periodičnog rezultata.

Zaključak računa prihoda vrši se uz pomoć računa Prenos prihoda, i to prenosom salda s računa prihoda (koja su potražna) na potražnu stranu ovog računa.¹⁵

Naprije navedeno potkrepljujemo sljedećim primjerima knjigovodstvenog obuhvatanja poslovnih prihoda.

PRIMJER:

1) Preduzeću u okviru istog matičnog preduzeća je po fakturi br. 22 prodana razna roba iz skladišta na veliko u iznosu od 3.500 €. Ista roba se vodi po nabavnim cijenama, a nabavna vrijednost prodane robe iznosi 2.000 €. PDV iznosi 19%.

2) Predat je dnevni pazari od prodane robe u prodavnici na malo u iznosu od 3.000 €. Blagajnik je istog dana uplatio iznos dnevnog pazara na tekući račun.

3) Po fakturi br. 37 prodato je iz skladišta na veliko robe u iznosu od 15.000 €. PDV iznosi 19%. Kupac je kupoprodajni iznos uplatio na tekući račun.

4) Izvršen je prevoz za račun drugog preduzeća i ispostavljena faktura za izvršenu uslugu u iznosu od 3.000 €. PDV iznosi 19%.

5) Prema internoj fakturi br. 18 i otpremnici br. 7, iz magacina na malo u kome se roba vodi po nabavnim cijenama izdata je razna roba za potrebe preduzeća i to: - kancelarijskog materijala u iznosu od 3.000 € i sredstava za održavanje čistoće u iznosu od 2.000 €.

6) Proknjižiti mjesečni iznos prihoda od zakupnine za izdat skladišni prostor u iznosu od 3.000 €, s 19% PDV-a. Zakupac je isti iznos uplatio na tekući račun.

8) Na osnovu odluke izvršnog odbora, izvršeno je ukidanje dugoročnih rezervisanja, i to: za troškove u garantnom roku 18.000 €, za izdate garancije 50.000 € i za pokriće potraživanja troškova spora u iznosu od 20.000 €.

¹⁵ Ukupan iznos prihoda, iskazan na računu Prenos prihoda, prenosi se sa tog računa na račun -Zaključak računa uspjeha. Salda sa računa -Račun rashoda i prihoda i računa -Račun vanrednih rashoda i prihoda prenose se na račun -Prenos ukupnog rezultata, o čemu će više riječi biti u dijelu koji se odnosi na zaključak.

RJEŠENJE

Knjiženje u dnevniku:

R. br.	Naziv konta i opis	Iznos	
		Duguje	Potražuje
1)	Kupci – ostala povezana pravna lica Prihodi od prod. robe ostalim povezanim pravn. lica Obaveza za PDV u izdatim fakturama - za prodatu robu po fakt. br. 22-	4.165	3.500 665
1a)	Nabav. vrijed. prod. robe u sklad. Roba u prometu na veliko u skladištu - za prod. robu na veliko po fak. br. 22-	2.000	2.000
2)	Blagajna Prih. od prodaje robe u malopr. ob. - za predat dnevni pazar u blagajnu-	3.000	3.000
2a)	Nab. vrijedn. prod. robe u malopr. obj. Roba u prometu na malo – prodavn. - za prodatu robu iz prodavnice-	3.000	3.000
2b)	Tekući račun – prelazni konto Blagajna - za predat pazar na žiro račun-	3.000	3.000
3)	Kupci u zemlji Prihodi od prodaje robe na dom. tr. Obaveze za PDV u izdatim fakturama - za prodatu robu po fakt. br. 37-	17.850	15.000 2.850
3a)	Nabavna vrijedn. prodane robe Roba u prometu na veliko u skladištu - za prodatu robu po fakt. br. 37-	15.000	15.000
3b)	Tekući račun Kupci u zemlji - za uplatu kupaca po fakt. br. 37-	17.550	17.550
4)	Kupci u zemlji Prihodi od prodaje usluga Obaveze za PDV u izdatim fakturama - za izvršen prevoz-	3.570	3.000 570
5)	Troškovi mater. za održav. higijene Troškovi kancelar. materijala Prihodi od upotrebe robe za mater. - za izdatu robu po otpremn. br. 7	2.000 3.000	5.000
5a)	Nabavna vrijednost prod. robe u sklad. Roba na zalihama u magacinu - za izdatu robu po otpremn. br. 7-	5.000	5.000
6)	Kupci u zemlji Prihodi od zakupa skladišnog prost. Obavez. za PDV u izdatim fakturama - za zakupninu za tekući mjesec-	3.570	3.000 570
6a)	Tekući račun Kupci u zemlji - za uplaćenu zakupninu-	3.570	3.570
7)	Rezervisanja za troškove u garant. roku Rezervisanja za izdate garancije. Rezervis. za pokriće potraž. za trošk. spora Prihodi od ukidanja rez. za tr. u gar. r. - za ukidanje rezervis. po odluci U. R.-	18.000 50.000 20.000	88.000

U vezi s vrednovanjem poslovnih prihoda preduzeća, važno je imati u vidu da se na kraju obračunskog perioda, pri izradi periodičnog obračuna ili završnog računa, *poslovni prihodi koriguju* – uvećavaju ili smanjuju za promjene stanja zaliha na kraju obračunskog perioda u odnosu na početne zalihe, što se čini na osnovu odgovarajućih izvještaja ako je obračun troškova i učinaka organizovan u okviru klase 9 – Obračun troškova i učinaka.

PITANJA ZA PROVJERU ZNANJA

1. Definišite prihode.
2. Koji MRS obrađuje problematiku prihoda?
3. Navedite principe vrednovanja prihoda.
4. Koji princip vrednovanja prihoda je „favorizovan“ od strane MRS?
5. Koji se princip vrednovanja prihoda ne kosi s načelom uzročnosti?
6. U čemu se ogleda suština pojedinih principa vrednovanja prihoda?
7. U čemu se ogledaju nedostataci principa fakturisane realizacije? Kako je moguće te nedostatke otkloniti?
8. Kada je moguće (poželjno) primijeniti princip naplaćene realizacije?
9. Na koji se način vrši obračun prihoda?
10. Definišite poslovne prihode.
11. Šta sve sačinjava kategoriju poslovnih prihoda?
12. Definišite finansijske prihode.
13. Šta sve sačinjava kategoriju finansijskih prihoda?
14. Navedite i pojasnite na osnovu čega nastaje negativna kursna razlika?
15. Definišite pojam ostali rashodi ili gubici po osnovu....
16. Da li nastanak ostalih rashoda „povlači“ nastanak ostalih prihoda? Zašto?